

УДК: 371.13 (73)

ОЛШКЕВИЧ Світлана Вікторівна
аспірант кафедри психології та педагогіки
Національного університету «Острозька академія»
e-mail: svitlana.olishkevych@oa.edu.ua

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ВИХОВАННЯ ХАРАКТЕРУ В ДЕРЖАНІЙ ШКОЛІ США

***Анотація.** Статтю присвячено аналізу аспектів професійної підготовки педагогічних кадрів до ефективної реалізації виховання характеру в американській державній школі. У ній проаналізовано аспекти запозичення позитивного американського досвіду підготовки вчителів до здійснення виховання характеру у вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладах, а також виокремлено основні функції професійного педагога в цій галузі. У статті виокремлено три ключових підходи до навчання майбутніх педагогів з метою реалізації програми «Виховання характеру» в науковій американській педагогічній практиці й зроблено основний акцент на кращих практиках у сфері професійної підготовки педагогічних кадрів. Завданнями статті також є висвітлити окремі аспекти підвищення якості професійної підготовки й освітніх ресурсів для досягнення важливих освітньо-виховних цілей та акцентувати увагу на необхідності взаємодії адміністрації школи, батьків та громади з метою ефективного формування особистісних та суспільних цінностей в американських школярів.*

***Ключові слова:** виховання характеру, педагогічні кадри, підходи до навчання майбутніх педагогів з метою реалізації програми «Виховання характеру», професійна підготовка вчителів до здійснення виховання характеру, загальноосвітній навчальний заклад.*

Постановка проблеми. Останнім часом освітяни, батьки і політики висловлюють занепокоєння через національну тенденцію учнівської антисоціальної поведінки [1, с. 10]. У 2001 р. Національний центр статистики з питань освіти (the National Center for Education Statistics) доповів про нечувану кількість злочинів – 2.5 мільйона – скоєних на території школи учнями від 12 до 18 років. Американські дослідники І. Вайн (E. Wayne) і К. Раян (K. Ryan) зауважують, що негативні прояви поведінки учнів беруть початок із життєвих ситуацій поза школою, але провокуються під час навчально-виховного процесу недостатньо компетентними у питаннях вирішення дисциплінарних проблем у класі вчителями [2]. Усе частіше висувуються твердження, що показники учнівської асоціальної поведінки можна знизити або й зовсім усунути за допомогою низки заходів – програм, що спрямовані на формування характеру й позитивних соціальних моделей поведінки [3].

Аналіз останніх публікацій. Проблема виховання характеру, його здійснення в державній школі США налічує чимало публікацій і досліджень у науково-методичних джерелах. Аспекти формування характеру й позитивних соціальних моделей поведінки знайшли своє відображення у працях Р. Вайсберга (R.Weissberg) і М. Грінберга (M.Greenberg) [3]; відсутність складової виховання характеру в програмі підготовки педагогів – М. Файна (M.Fine) [6]; вплив професійності вчителя на загальний соціальний, емоційний і когнітивний розвиток учнів – Р.Коулза (R. Coles) [7]; Дж. Кохена (J. Cohen) [8]; Л. Нучі (L. Nucci) [5]. Однак питання, пов'язане з професійною підготовкою педагогічних кадрів до здійснення виховання характеру в державній школі США висвітлено в педагогічній літературі неповною мірою.

Метою статті є з'ясування вимог до професійної підготовки педагогічних кадрів до здійснення виховання характеру в державній школі США.

Виклад основного матеріалу. За результатами соціологічного опитування населення, проведеного професійною освітньою організацією Фі Дельта Каппа (Phi Delta Kappa), три чверті респондентів зазначили, що брак дисципліни в школі є «дуже серйозним» питанням, а це напряму впливає на якість середньої освіти [4]. Проте також було з'ясовано, що вчителі не мають достатньо теоретичних знань і практичних навичок запобігання девіантної поведінки

учнів [5]. Дослідник М. Файн (M. Fine) вважає, що причина полягає у відсутності дисциплін у навчальних планах для підготовки майбутніх педагогів, які б вивчали ці питання [6].

Оскільки вчителі несуть відповідальність за емоціональний розвиток своїх учнів, надзвичайно важливо, щоб до навчальних програм для педагогічних спеціальностей додали виховання характеру з метою покращення загального соціального, емоційного і когнітивного розвитку учнів [5; 7; 8]. Такі зміни забезпечать відповідну підготовку майбутніх вчителів, які були б взірцем для наслідування і змогли б навчати учнів таким чином, щоб сприяти формуванню етичної, відповідальної і дбайливої особистості, виховувати їх характер і робити уроки ближчими до життєвих реалій [9; 10].

Як зазначено вище, ключовим аспектом формування позитивних рис характеру в учнів є включення виховання характеру в програму підготовки вчителів, проте не варто недооцінювати вплив сім'ї і громади. Значна кількість дітей шкільного віку позбавлена сприятливого середовища для соціалізації, оскільки проживають у неблагополучних сім'ях. Таким чином, неабиякі зусилля варто спрямовувати на відновлення початкової ролі батьків у моральному розвитку дітей [11; 12]. Для вчителя є надзвичайно важливим зуміти налагодити партнерські відносини з батьками учнів і членами громади, щоб "продовжити" виховання характеру поза межами школи, сприяючи формуванню громадянської відповідальності [12]. В американській державній школі перед тим, як почати вчителювати, майбутні педагоги проходять своєрідну практику, виконуючи обов'язки асистента вчителя. І тільки отримавши необхідний досвід, починають самостійно викладати. Науковці зауважують, що запорукою ефективного здійснення виховання характеру є достатні теоретичні знання і практичні навички вчителів-асистентів. Дж. Кохен (J.Cohen) вважає, що основна вчительська задача – бути для учнів прикладом для наслідування і наставником, який зуміє пояснити, що формування характеру – спільна відповідальність [8]. Важливим аспектом у підготовці вчителя до здійснення виховання характеру в США сьогодні вважається збільшення расової й етнічної різноманітності [13]. Врахування освітніх потреб усіх учнів підштовхнуло педагогічні факультети, коледжі й університети, які готують вчителів, підвищити якість професійної підготовки й освітніх ресурсів стосовно:

- усвідомлення різноманітності;
- розробки і реалізації навчальної програми з урахуванням культурних особливостей;
- розширення можливостей професійної співпраці вчителів-асистентів і практикуючих вчителів [14].

У зв'язку з цим вчителі повинні включати "культурно чутливу" програму виховання характеру в навчально-виховний процес. С. Каган (S. Kagan) вважає, що клас стане більш сприятливим місцем для навчання, коли вчитель обере ефективну програму "Виховання характеру" [15].

Зважаючи на зростаючу необхідність навчати молоде покоління основним моральним цінностям і чеснотам, професори університету Бері (Barry University) професори М. Стеліонз (M. Stallions) та К. Єтс (K. Yeatts) взяли на себе ініціативу активізувати вивчення майбутніми вчителями виховання характеру. Освітній центр інтеграції практичного досвіду в навчальний процес (The Connected Learning Community Center (CLCC)) розробив схему, яка базується на груповому й інноваційному підході. Схема передбачала співпрацю шкіл, сімей учнів, громад і професійну підготовку вчителів для досягнення таких цілей:

- забезпечення додаткових можливостей ефективного реалізації виховання характеру для вчителів-асистентів, практикуючих вчителів і батьків;
- покращення й урізноманітнення якості й змісту навчальних матеріалів з виховання характеру;
- забезпечення безперервного навчання і викладання виховання характеру із залученням сімей і громади;
- сприяння і розширення груповим дослідженням виховання характеру.

Майбутні вчителі демонструють компетентність у вихованні характеру через процес вивчення, аналізу, практичної діяльності й демонстрації. Це дозволяє майбутньому вчителю сформуванню його життєву позицію, виокремити основні компоненти виховання характеру,

які демонструють знання й розуміння окремих аспектів фізичного, морального, когнітивного й культурного розвитку особистості. Важливим аспектом у накопиченні таких знань відіграють наукові роботи й проекти, які передбачені навчальною програмою. Проекти є надзвичайно важливими у процесі підготовки майбутніх вчителів, адже вони є досить поширеним методом виховання характеру в державних школах США і в більшості випадків допомагають зрозуміти користь теоретичних знань в реальному житті.

Американські науковці виокремлюють три підходи у підготовці педагогічних кадрів для здійснення виховання характеру у державній школі США:

- 1) кращі практики у сфері підготовки педагогічних кадрів (Best Practice Education);
- 2) основи виховання характеру (Broad Character Education);
- 3) цільове моральне виховання характеру (Intentional Moral-Character Education).

Науковці з університету Нотр Дам (*University of Notre Dame*) (штат Індіана) Д. Нарваез (D. Narvaez) і Д. Лепслі (D. Lapsley) наголошують на тому, що моральне виховання в процесі підготовки вчителя є надзвичайно важливим аспектом і призводить до неминучих наслідків, якщо нехтувати ним. Однією з причин, які спричиняють брак уваги до морального виховання, є велика кількість навчальних завдань, що закладені в програмі підготовки майбутніх вчителів [16]. Адже якщо проаналізувати кількість кредитів потрібних для успішного завершення навчання і обмежену кількість аудиторних занять відведених на це, стає зрозумілим, що державні вимоги до успішності, ліцензування й акредитації вищого навчального закладу на практиці виявляються значно пріоритетнішими, ніж фактичне навчання вихованню характеру й інших важливих курсів морально-етичного спрямування [17]. Іншою причиною виявилось нечітке усвідомлення, яким саме чином потрібно готувати майбутніх вчителів до здійснення виховання характеру; навіть за умови, якщо це передбачено навчальним планом – на практиці виникали труднощі. У зв'язку з цим вчені Д. Нарваез (D. Narvaez) і Д. Лепслі (D. Lapsley) першопочатково запропонували два підходи до підготовки здійснення виховання характеру майбутніми вчителями – “мінімалістський” і “максималістський” підхід. Перший передбачав поєднання найкращих практик у сфері підготовки педагогічних кадрів і основ виховання характеру [17]. Згідно з “мінімалістським” підходом, вчителю для ефективного здійснення виховання характеру не було необхідним використовувати радикально нові методи викладання [17, с. 158].

Найкращі практики у сфері підготовки педагогічних кадрів (Best Practice Education). М. Берковіц (M. Berkowitz) і М. Б'єр (M. Bier) вважають, що формування і розвиток характеру – результат хорошого виховання і професійного викладання вчителя, тому не має особливої потреби для поглибленого навчання і розробки окремої навчальної програми з морального виховання [18]. Єдина умова – належна професійна підготовка майбутнього вчителя і детальний інструктаж стосовно здійснення виховання характеру. У багатьох школах, які використовують елементи цього підходу, учні вмотивовані, мають сильний емоційний зв'язок із учителями і мають досвід навчання у турботливій шкільній громаді. Побутує думка, що школи, де панують взаємодоповнюючі відносини між вчителями, адміністрацією й учнями і єдність заради досягнення спільної мети, найчастіше мають вихованців, які демонструють прив'язаність до школи і вірять у дію правил і норм. Така учнівська молодь менш імовірно стане на шлях злочинної діяльності, почне зловживати наркотиками чи алкоголем або проявлятиме агресивну поведінку в школі й поза її межами. Натомість ці учні проявляють високий рівень успішності й мають незначні фізичні чи емоційні проблеми, оскільки прив'язаність до школи ще довго має вплив на їхню поведінку [19]. Дані надані в тривалому національному дослідженні здоров'я підлітків показали, що такий сильний зв'язок зі школою також впливає на зниження прояву симптомів депресії серед учнів, соціального відторгнення і проблем у школі. Група науковців на чолі з А.Лукас (A. Loukas) у своєму дослідженні серед учнівської молоді з меншим рівнем прив'язаності до шкільної громади з'ясували, що школярі середньої ланки мають регулярні дисциплінарні зауваження. Що ж стосується старших класів – наявні депресивні симптоми, підвищена

тривога і зловживання марихуаною [20]. Тісний зв'язок учня зі школою також може максимально нейтралізувати негативні наслідки поганого виховання. Згідно з доповіддю Національної науково-дослідної ради й Інституту медицини, важливим аспектом також є зв'язок із громадою. Це не передбачає розподіл учнів на профілі відповідно до майбутньої спеціальності й таким чином забезпечує однаковий рівень навчання, створює мікронавчальні громади, формує мультидисциплінарні навчальні команди і забезпечує можливості для здійснення громадської діяльності на волонтерських засадах і практичного навчання на засадах громадської діяльності. Більше того, цей підхід підготовки вчителів є досить дієвим, адже підтримує деякі з принципів ефективного виховання характеру, розроблених Товариством виховання характеру (Character Education Partnership): 4-ий принцип – про турботливі шкільні громади, 6-ий – про важливість чіткого навчального плану, 7-ий – стосовно зміцнення внутрішньої мотивації, створюючи сприятливу атмосферу, заохочуючи до самостійності за допомогою встановлення загальних норм на зустрічах класу.

Висновки. Отже, здійснення професійної підготовки педагогічних кадрів базується на “мінімалістській” та “максималістській” стратегії. Майбутні вчителі отримують знання про виховання характеру оглядово, як інтегрований компонент в основні предмети. У зв'язку з цим, починаючи свою педагогічну кар'єру, вони є недосвідченими в цій сфері. Це свідчить про необхідність підвищення якості професійної підготовки вчителів й освітніх ресурсів для досягнення важливих освітньо-виховних цілей, а також збільшення кількості курсів пов'язаних з реалізацію виховання характеру в середніх навчальних закладах.

Список використаної літератури

- Viadero D. Research on discipline not reaching schools, experts say / D. Viadero // Education Week. – 2002. – №38. – С. 10.
- Wynne E. Reclaiming our schools: teaching character, academics, and discipline / E. Wynne, K. Ryan. – Upper Saddle River, NJ: Merrill, 1997.
- Weissberg R. P. School and community competence enhancement and prevention programs. In W. Damon (Series Ed.) & I.E. Sigel & K.A. Renniger (Vol. Eds.). Handbook of child psychology: Vol. 5. Child psychology in practice / R.P. Weissberg, M. T. Greenberg. – New York: John Wiley & Sons, 1998.
- Rose L. The 32nd annual Phi Delta Kappa/Gallup Poll of the public's attitudes toward the public schools. [Електронний ресурс] / L. Rose, A. Gallup // Phi Delta Kappa International Website. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pdkintl.org/kappan/kpol0009.htm>.
- Nucci L. Education in the Moral Domain / L. Nucci. – Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2001.
- Fine. M. Habits of mind: struggling over values in America's classrooms / M. Fine.. – San Francisco: Jossey-Bass, 1995.
- Coles R. The moral intelligence of children / R. Coles. – New York: Random House, 1997.
- Cohen J. Caring classrooms/Intelligent School: The social emotional education of young children / J. Cohen. – New York: Teachers College Press, 2001.
- Stallions M. Charting the future: Developing a sense of community, academic achievement, and citizenship through service learning / M. Stallions. // The Charter School Journal. – 2001. – №3. – С. 11–21.
- Ryan K. Building character in schools: practical ways to bring moral instruction to life / K. Ryan, K. Bohlin. – San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1999.
- Yeatts K. Establishing an Affective School Environment to Enhance Character, Development in PreK-3rd Grade Students Using Storytelling Techniques / K. Yeatts., 1990.
- Billig S. Service-Learning Impacts on Youth, Schools and Communities: Research on K-12 School-Based Service-Learning, 1990-1999 / S. Billig. – Denver, CO: RMC Research Corporation, 2000.
- Diversity Issues: Implications for Teacher Education. [Електронний ресурс] // American Association of Colleges for Teacher Education. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: http://www.aacte.org/admin/sitereports/aactem12101_01_b.htm.
- 1991/2000 ESOL annual report. [Електронний ресурс] // Florida Department of Education. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.firn.edu/doe/omsle/9900esol/index.htm>.
- Kagan S. Teaching for character and community / S. Kagan // Educational Leadership. – 2001. – С. 50–55.
- Narvaez D. Teaching moral character: Two alternatives for teacher education / D. Narvaez, D. Lapsley // The Teacher Educator. – 2008. – №43. – С. 156–172.
- Schwartz M. Teacher preparation for character development. In L. Nucci & D. Narvaez (Eds.) / M. Schwartz. – Mahwah, NJ: Erlbaum, 2008. – (Handbook of moral and character education).
- Berkowitz M. Research-based character education / M. Berkowitz, M. Bier // Annals of the American Academy of Political and Social Science. – 2004. – №391. – С. 72–85.

19. Battistich V. The Child Development Project: Creating caring schoolcommunities. In L. Nucci & D. Narvaez (Eds.) / V. Battistich. – New York, 2008. – (Handbook of Moral and Character Education).
20. Loukas A. Examining temporal associations between school connectedness and early adolescent adjustment / A. Loukas, K. Ripperger-Suhler, K. Horton // *Journal of Youth and Adolescence*. – 2009. – №38. – С. 804–812.

References

1. Viadero, D. (2002, November 6). Research on discipline not reaching schools, experts say. *Education Week*, (18), 38 p.10.
2. Wynne, E., & Ryan, K. (1997). *Reclaiming our schools: teaching character, academics, and discipline*, 2nd ed. Upper Saddle River, NJ: Merrill.
3. Weissberg, R.P., & Greenberg, M.T. (1998). School and community competenceenhancement and prevention programs. In W. Damon (Series Ed.) & I.E. Sigel & K.A. Renniger (Vol. Eds.). *Handbook of child psychology: Vol. 5. Child psychology in practice* (5th ea., pp. 877-954). New York: John Wiley & Sons.
5. Rose, L., & Gallup, A. (2000). *The 32nd annual Phi Delta Kappa/Gallup Poll of the public's attitudes toward the public schools*. Retrieved January, 15, 2016, from
6. PhiDelta Kappa International Website: <http://www.pdkintl.org/kappan/kpol0009.htm>.
7. Nucci, L. (2001). *Education in the Moral Domain*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
8. Fine, M. (1995). *Habits of mind: struggling over values in America's classrooms*. San Francisco: Jossey-Bass.
9. Coles, R. (1997). *The moral intelligence of children*. New York: Random House.
10. Cohen, J. (2001) (Ed.). *Caring classrooms/Intelligent School: The social emotional education of young children*. New York: Teachers College Press.
12. Stallions, M. (2001). Charting the future: Developing a sense of community, academic achievement, and citizenship through service learning. *The Charter School Journal* 1(3), 11-21.
13. Ryan, K., & Bohlin, K. (1999). Building character in schools: practical ways to bring moral instruction to life. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
14. Yeatts, K. (1990). Establishing an Affective School Environment to Enhance Character, Development in PreK-3rd Grade Students Using Storytelling Techniques. ERIC Publications.
15. Billig, S. (2000). *Service-Learning Impacts on Youth, Schools and Communities: Research on K-12 School-Based Service-Learning, 1990-1999*. Denver, CO: RMC Research Corporation.
16. American Association of Colleges for Teacher Education. (1991). *Diversity Issues: Implications for Teacher Education*. Retrieved January, 15, 2016, from AACTE Web site: http://www.aacte.org/admin/sitereports/aactem12101_01_b.htm
17. Florida Department of Education. (1999). *1991/2000 ESOL annual report*. Retrieved January, 15, 2016, from FDOE Web site: <http://www.firn.edu/doe/omsle/9900esol/index.htm>.
18. Kagan, S. (2001). *Teaching for character and community*. Educational Leadership October (50-55).
19. Narvaez, D., & Lapsley, D. K. (2008). Teaching moral character: Two alternatives for teacher education. *The Teacher Educator*, 43, 156-172.
20. Schwartz, M. (2008). Teacher preparation for character development. In L. Nucci & D. Narvaez (Eds.), *Handbook of moral and character education* (pp. 583-600). Mahwah, NJ: Erlbaum. Narvaez & Lapsley, 2008, p. 158.
21. Berkowitz, M. & Bier, M. (2004). Research-based character education.
22. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 391, 72-85.
23. Battistich, V. (2008). The Child Development Project: Creating caring
24. schoolcommunities. In L. Nucci & D. Narvaez (Eds.), *Handbook of Moral and Character Education* (pp. 328-351). New York.
25. Loukas, A., Ripperger-Suhler, K.G., & Horton, K.D. (2009). Examining
26. temporal associations between school connectedness and early adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 38, 804-812.

OLISHKEVYCH Svitlana Viktorivna, graduate student of psychology and pedagogy National University "Ostroh Academy"

e-mail: svitlana.olishkevych@oa.edu.ua

PROFESSIONAL TEACHER TRAINING TO IMPLEMENT CHARACTER EDUCATION IN PUBLIC SCHOOLS USA

Summary. The aim of the article is to specify the effective ways of future teacher preparation for character education in American public school and prove their effectiveness for Ukrainian national education system. Particular aspects of teachers' professional preparation for character education and the functions of a teacher in the character education implementation process are discussed in the article. Two character education approaches for teacher education are analyzed – "minimalist" and "maximalist". The first one requires teacher educators to avoid using explicit hidden character education curriculum by

revealing the inextricable connection regarding best practice instructions and the outcomes of character education; another approach means learning a set of pedagogical strategies that are aimed at moral character directly being the major curricular goal at every school in the USA. Regarding this aspect five stages toward moral character development are mentioned in the article: apprenticeship instruction, supportive climate, self-regulation, ethical skills, adopting, and a developmental systems approach.

The article highlights the requirements for teacher preparation that faculties, colleges and universities in relation to: cultural diversity awareness; - development and implementation of “cultural sensitive curriculum”; professional cooperation reinforcement between pre-service and in-service teachers.

The article emphasizes as well three major approaches concerning pre-service teacher preparation for character education developed by American scholars: Best Practice Education; Broad Character Education; Intentional Moral-Character Education, however the main emphasis was made on the Best Practice approach as it consists of a set of well-attested pedagogical strategies that are considered to be the most effective educational practice, including cooperative learning, democratic classrooms, and constructivist approaches to teaching and learning. Best Practice Education approach endorses practices that cultivate autonomy, intrinsic motivation and community engagement; requires authoritative leadership in the classroom much like authoritative at home and has the added virtue of requiring no significant alteration of pre-service teacher training.

Key words: *character education, teaching staff, approaches for pre-service teacher preparation for character education, training teachers for character education implementation, secondary educational establishment.*

*Одержано редакцією 12.01.2016
Прийнято до публікації 14.01.2016*